

Garsiam vaikų gydytojui Cemachui Šabadui – 150

Janina Valančiūtė

Lietuvos medicinos bibliotekos
atstovė ryšiams su visuomene

Vilniuje gyvenusio vaikų gydytojo Cemacho Šabado gerumas ir taurumas įkvėpė žinomą rusų rašytoją Kornejų Čiukovskį sukurti pasaką apie Doktorą Aiskaudą. Su C. Šabadu rašytojas susipažino 1912 m., kai į Vilnių atvežė gydyti savo tuberkulioze sergančią dukrelę. Jis pastebėjo, kaip maloniai daktaras priimdavo sergančiuosius, kaip šuteikdavo pagalbą ne tik vaistais, bet ir maistu. Rašytojas savo atsiminimuose rašė: „Jis buvo malniausias žmogus, kokį man teko pažinti. Jis gydė vaikus ir vargšus nemokamai. Jeigu pas jį ateidavo negaluojučiai maža mergaitė, dažniausiai vietoje vaistų paskirdavo pieno ir maisto davinį. Kitą dieną galėdavai pamatyti tą pačią mergaitę, pas daktarą atnešusią savo katiną, o po kelių dienų prie jo durų laukdavo jau būrys vaikų.“

Cemachas Šabadas (Tsemakh Zemach Shabad), gimęs 1864 m. vasario 5 d., didesniąją gyvenimo dalį praleido Vilniuje. Lankė Vilniaus realinę gimnaziją. 1881 m. su tėvais persikėlė į Rusijos sostinę, mokėsi Maskvos 2-ojoje gimnazijoje. 1889 m. baigęs Maskvos universiteto medicinos fakultetą gavo vaistininko ir gydytojo diplomą. Rusijoje prasidėjus dėmėtosioms šiltinėms ir choleros epidemijoms, su medicų grupe išvyko į Tombovo guberniją kovoti su cholera. Stažavosi Bendrosios patologijos institute Maskvoje pas profesorių A. B. Fochta. Vėliau tobulinosi Vienoje, o 1894 m. apgynė daktaro disertaciją „Pankreatinio išsekimo dėl cukringo šlapinimosi klausimu (Diabetes mellitus). Eksperimentiniai tyrimai“. 1895 m. grįžti Vilniui ir įsidarbino žydų ligoninėje. Prasidėjus choleros epidemijai Švenčionyse, dalyvavo ją likviduojant. 1895 m. priimtas į Vilniaus medicinos draugiją tikruoju nariu, buvo renkamas į valdybą. 1905 m., kai į ligoninę buvo atgabenti caro kareiviai sužeisti miestiečiai, jis kreipėsi į miesto policijos viršininką ir griežtai pareikalavo nutraukti neteisėtus veiksmus. Už dalyvavimą revoliuciniuose įvykiuose suimtas ir įkalintas Lukiškių kalėjime, kuriame išbuvo pusmetį. Vilniaus gubernatoriaus slapta rašte Nr. 491 Vilniaus, Kauno ir Gardino generalgubernatoriui teigiama, kad „Daktaras Šabadas, 40 metų, Vilniaus žydų ligoninės ordinatorius, yra „Bundo“ komiteto ir Rusijos socialdemokratų darbininkų partijos narys. Aprūpino pinigais nusikalstamas organizacijas ginklais įsigyti. Kartu su kitais asmenimis organizavo Vilniuje „savigną“. Labai agitavo rengti ir palaikyti streikus 1905 m. spalio ir gruodžio mėnesiais. Visą laiką rinko pinigus „savignai“, taip pat geležinkelį bei pašto ir telegrafo streikininkams remti.“ Už tai C. Šabadas nuteistas trejiems metams tremties tolimoje Šiaurėje, tačiau nuosprendis pakeistas tremtimi užsienyje. Vėliau jam buvo leista grįžti į Vilnių. 1900 m., praėjus keleriems metams nuo rentgeno spindulių atradimo, C. Šabadas Vilniaus žydų ligoninėje atidarė rentgeno kabinetą. Tai buvo jau trečiasis rentgeno kabinetas Vilniuje. Šiaučiant tuberkuliozei C. Šabadas, subūręs įvairių tautybių gydytojus, ragino nedelsiant imtis priemonių. 1911 m. balandžio 16 d. vykusiam Vilniaus medicinos draugijos posėdyje jis perskaitė pranešimą apie Visos Rusijos kovos su tuberkulioze lygos veiklą, papasakojo kovos su tuberkulioze istoriją ir pasidalijo kitų šalių patirtimi. Jo pranešimai išleisti atskirais leidiniais: „Apie dabartinę kovos su tuberkulioze padėtį Vakarų Europoje, daugiausia Vokietijoje (asmeniniai pastebėjimai). Visos Rusijos kovos su tuberkulioze lygos Vilniaus skyriaus artimiausi uždaviniai“, Vilnius, 1912 m.; „Plaučių tuberkuliozės gydymas (efektyviausi šiuolaikiniai metodai). Pranešimas perskaitytas 1912 m. lapkričio 12 d.“ Vilnius, 1913 m.

C. Šabadas buvo aktyvus Vilniaus bendruomenės narys, dalyvavo sprendžiant visus miesto ir žydų bendruomenės reikalus. Pirmojo pasaulinio karo metais Vilniuje rūpinosi karo pabėgėliais, buvo Pabėgėlių komiteto narys.

1919–1920 m. vadovavo Vilniaus žydų bendruomenei. Nuo 1919 m. iki mirties buvo Vilniaus miesto

Cemachas Šabadas (Tsemakh Zemach Shabad)

tarybos narys. C. Šabadas – vienas iš žydų mokslinio instituto (JIVO), 1925 m. pradėjusio veiklą Vilniuje, organizatorių ir įkūrėjų. Jis buvo Vilniaus magistrato sveikatos apsaugos komiteto (TOZ) pirmininkas. Daktaras ypač daug dėmesio skyrė vaikų sveikatos problemoms. Jo dėka buvo įkurta Žydų labdaros draugija, vaikų poilsio stovyklos, našlaičių prieglauda Šopeno gatvėje, kiekvienoje mokykloje buvo paskirtas gydytojas. Nuo 1920 m. jo vadovaujama organizacija rėmė 11 mokyklų valgyklų, kuriose kasdien maitinosi 2500 nepasiturinčių šeimų vaikų. Įgyvendino labai svarbų projektą „Pieno lašas“ – kūdikius turinčioms Vilniaus gyventojoms nemokamai buvo suteikta pieno ir maisto davinių, drabužių.

Apie C. Šabado gerumą žmonės kūrė legendas. Jis užsiėmė labdaringa veikla, nemokamai gydė nepasiturinčius vilniečius. Bendravo su gydytoju Antanu Vileišiu, Europos intelektualais, iš kurių vertėtų paminėti Albertą Einšteiną, taip pat buvo pažįstamas su Jozefo Pilsudskio broliu gydytoju, jį gerai pažinojo ir Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona. C. Šabadas bendradarbiavo su rusiška, lenkiška, jidiš spauda, rašė straipsnius, leido brošiūras. Paskelbė labai vertingų sanitarinės statistikos darbų apie miesto gyventojų sergamumą ir mirtingumą. Jo moksliniai straipsniai buvo publikuoti beveik kiekviename „Vilniaus medicinos draugijos darbų“ (Pamiętniki Wilenskiego Towarzystwa Lekarskiego) numeryje.

C. Šabadas atkreipė dėmesį į tai, kad nemažai ligų lemia blogos gyvenimo sąlygos ir higienos normų nepaisymas. Jis mokė miesto gyventojus, ragino laikytis

švaros, skaitė paskaitas, dalijo leidinukus. Savo darbuose pabrėžė fizinio grūdinimosi reikšmę vaikystėje. Ypač dideli jo nuopelnai medicinos ir higienos mokslinei literatūrai jidiš kalba. 1922–1933 m. C. Šabadas redagavo populiarių medicinos žurnalą „Liaudies sveikata“ (Folksgezunt). Daug nuveikė kurdamas medicinos terminologiją jidiš kalba. Buvo vienas iš medicinos skyriaus redaktorių rengiant visuotinę žydų enciklopediją, kurią Semiono Dubnovo fondas išleido Paryžiuje.

Daktaras C. Šabadas mirė 1935 m. sausio 21 d. Jo mirties dieną nedirbo ne tik žydų krautuvės ir organizacijos, bet ir bankai, o į kapines daktarą lydėjo tūkstančiai žmonių. Kalbėjusieji prie kapo sakė, kad nors Šabadas buvo Vilniaus gydytojas, pas jį gydytis žmonės vykdavo iš visų pakraščiu. Jis buvo medikas, visuomenės veikėjas, kultūrininkas, po-litikas, mokslo žmogus, bet „visas šias veiklos sritis viršijo jo didelė asmenybė, tokia pilnatviška, tokia tobula, tokia dora“. C. Šabado įkurtos vaikų sanatorijos kieme buvo pastatytas paminklas (skulptorius S. Šmurla) su užrašu „Daktaras T. C. Šabadas – didysis vaikų bičiulis“, kuris karo metais buvo nugriautas, bet vilniečiai jo biustą išsaugojo ir po karo perdavė Valstybiniam žydų muziejui. 1940 m. viena iš Vilniaus gatvių buvo pavadinta Šabado vardu. 2007 m. Vilniaus senamiestyje, Mėsinių gatvėje, atidengta skulptoriaus Romualdo Kvinto sukurta skulptūra, vaizduojanti daktarą, kalbantį su vaiku.

Kovo 19 d. Lietuvos medicinos bibliotekoje (LMB) atidaryta paroda, skirta 150-osioms daktaro C. Šabado gimimo metinėms. Susirinkusiuosius sveikinusi bibliotekos direktorė Salvinija Kocienė džiaugėsi, kad šiam garbiam daktarui skirta paroda sulaukė didelio susidomėjimo. Renginį pradėjus sveikatos apsaugos ministras Vytenis Povilas Andriukaitis pabrėžė, kad daktaras C. Šabadas – svetimam skausmui jautrus gydytojas, vienas iš tauriausių humanistų, sugebėjęs suvienyti visų tautybių žmones. Pediatrė docentė Aldona Rainytė savo pranešime apžvelgė svarbiausius daktaro C. Šabado gyvenimo faktus ir papasakojo, kaip buvo sukurta Daktaro Aiskauda personažas.

Vilniaus medicinos draugijos (VMD) pirmininkė docentė Dalia Triponienė labiau akcentavo daktaro veiklą draugijoje: C. Šabadas buvo labai aktyvus narys, 1926 m. išrinktas viceprezidentu. Dirbo intensyviai, draugijos posėdžiuose perskaitė daugybę pranešimų. Tyrė ir analizavo gyventojų sergamumo ir mirtingumo priežastis, būdingiausias to meto ligas, buvo vienas iš medicinos daktarų, daugiausiai demonstravęs ligonius (daugiau kaip 16 demonstracijų). Garbingoje VMD „Aukso knygoje“ C. Šabado vardas įrašytas trisdešimt pirmuoju numeriu. Doc. D. Triponienė pabrėžė, kad C. Šabado veikla atspindi visų draugijos narių veiklą.

Daktarui C. Šabadui skirtą parodą pristatė LMB Informacijos skyriaus vedėja Regina Vaišvilienė. Greta knygų, straipsnių ir nuotraukų parodoje ekspozuojami senieji Vilniaus medicinos draugijos leidiniai: „Vilniaus medicinos draugijos darbai“, „Imperatoriskosios Vilniaus medicinos draugijos protokolai“.

LDK bažnyčias daugiausiai statė ir dekoravo ne italai, o šveicarai

Paulius Jomantas

Vienas Lietuvos diplomatų, ieškojęs, kas sieja Pietų Šveicariją ir Lietuvą, paneigė ilgai sklandžius mitą, kad Lietuvos bažnyčias ir rūmus statė bei dekoravo italų meistrai. Pustrečio šimto metų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) miestuose daugiausia dirbo Pietų Šveicarijos, Lugano ežero pakrančių, menininkai.

Pietų Šveicarijos Tičino kantonu paveldosaugininkai ir politikai Vilniuje aplankė bažnyčias, kurias statė ir dekoravo jų protėviai. Prieš 500 metų itališkai kalbantys šveicarų architektai, tapytojai, skulptoriai dirbo Vilniuje, Gardine, Kaune, Vitebske, iš viso 50-tyje LDK miestų.

„Mes buvome neturtinga šalis, o varganai gyvenantys žmonės visada ieško darbo kitose šalyse. Nuo XV amžiaus mūsų meistrai keliaudavo į Romą, ten statydavo bažnyčias. Vėliau juos į Lietuvą kvietė didieji kunigaikščiai. Norėjome labiau pažinti savo krašto istoriją, todėl išsirengėme į kelionę protėvių keliais“, –

sako Tičino kantonu vyriausybės prezidentas Manuele Bertoli.

XVI amžiuje Lugano ežero pakrantėje gyvenantys meistrai į Lietuvą keliaudavo gerokai ilgiau nei šiaurinė. Beveik 2 tūkst. kilometrų šveicarai, pasak istorikų, įveikdavo raiti. Atkeliavę į Lietuvą jie pastatė tokius šėdverus, kaip Pažaislio vienuolynas Kaune.

„Aš susikaičiau 40 metų nuo Lugano ežero pakrančių, kurie dirbo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Daugiausia jų palikimo yra, aišku, Vilniuje – keliolika pastatų. Vienas žinomiausių būtu XVII a. pradžios Sv. Kazimiero koplyčia Vilniaus katedroje – toks ankstyvo baroko paminklas, labai gerai žinomas Lietuvos meno istorijoje“, – teigia istorikas Rustis Kamuntavičius.

Iš kartos į kartą šveicarų meistrai perduodavo žinias, kaip padaryti, kad lipdiniai ar freskos atlaikytų nepalankių Lietuvos klimatą. Pažaislyje sienos užpildytos anglimi, kad sugertų drėgmę, į stiuko lipdinius šv. Petro ir Povilo bažnyčioje įmaišyta specialiu medžiagu.